

zlajo, zatem pa ob spremljavi molitev položijo na glavo. Postopek ponavljajo, dokler vrstica ni spet dovolj kratka. Če zdravljenje ni uspešno, je potrebno med stalno molitvijo z jajcem obkrožiti glavo. V hujšem primeru jo obkrožijo s kamnom soli, ki ga položijo najprej na glavo, nato v vročo vodo in v usta, potem pa vse to izpljunejo.

Za ubranitev pred 'zlim očesom' uporabljajo šb, kremenčev kristal, ki ga nomadi za ta namen vedno nosijo s seboj. Z njim je potrebno oplaziti vse prste, ob spremljavi molitve in zagovora obkrožiti glavo, nato pa ga vreči v ogenj. Ostanke položijo na čelo, ostalo pa v keramično posodo z vodo. Iz zažganega potem razberejo spol človeka, ki nekomu želi slabo. Določene kamne nasploh uporabljajo predvsem v magične namene. Poseben način uničevanja črne

magije je tudi uriniranje na odločilen predmet.

Če moški na prvo poročno noč ni zmožen spolnega odnosa, je to prav gotovo posledica črnomagijske dejavnosti nekoga drugega. Na roko kapnejo kapljico olja in otrok, ki jo pogleda, bo vedel, kdo je vplival nanj. Magijo lahko uničijo šele, ko spoznajo krivca.

LOKALNI ZDRAVILNI POSTOPKI IN SREDSTVA

V vasi Tamtatušt (blizu Tinerhira, Visoki Atlas) ženske na poseben način pripravljajo maslo, ki je odlično za zdravljenje revmatizma, za čiščenje in prebavo. Pripravljajo ga iz en dan starega mleka v ovčji ali kozji koži, ki je privezana na podstavek iz treh drogov. Takšen meh močno pretresejo in maslo, ki nastane, osolijo. Deset do dvanajst let ga hranijo in posebni keramični posodi, ki je dobro zatesnjena z živalskim gnojem. Če je maslo dobrega okusa, pomeni, da je družina ugledna. Pri nomadih pa kožo koze, ki so jo uporabili za izdelavo masla, pripravijo v *kuskusu* in to jedo noseče ženske, ki želijo splaviti. Ženska, ki ne more zanositi, se namoči v jezeru s svetimi ribami.

Zdravilno moč pripisujejo tudi glasbi, še posebej pa to velja za glasbo bratovščine *gnawa* v okolici Warzazateja. Revmatizem zdravijo v okolici Merzuge tako, da se do vratu zakopljejo v vroč puščavski pesek in si tako ogrejejo telo. Številni vodni viri so prav tako pomembni za zdravljenje revmatizma (npr. Fes), so pa tudi sveti izviri, ki imajo poleg medicinskih še magične lastnosti. V Tafrautu romarji takšno vodo pijejo in se v njej umivajo za zdravljenje norosti, v obredih pa jo mešajo s krvjo žrtvovanih živali.

In še nekaj uporabnih nasvetov:

Nesoglasja s partnerjem rešujejo z zažiganjem posebne mešanice, katere pomembnejša sestavina je del posušene glave gazele.

Tistemu, ki smrči, ob postelji obrnejo čevlje s podplatom navzgor.

Da se moški počutijo močnejše, v žepu nosijo košček dlake leva.

Vpliv Zahoda: odlično zdravilo za diarejo je Coca-Cola z mlekom.

UPORABLJENA IN NAVAJANA LITERATURA

- DVORŠAK, Andrej 1996: Padarske bukve. Založba Slon. Ljubljana.
- SIJELMASSI, Abdelhai 1996: Les Plantes Medicinales du Maroc. Editions Le Fennec. Casablanca.

Prevoz zelišč.
(Za dirham me pa kar slikajte...).

Avtorica fotografij v tem razdelku: Irena Kolenc,
Maroko, marec 1998.

Zmago Šmitek

MARABUTIZEM V MAROKU

Islam, ki je imel prvenstveno meščanski značaj, je pri svojem širjenju na maroškem podeželju naletel na specifične razmere. Maroško prebivalstvo se je postopno islamiziralo od konca 7. stoletja, pri tem pa ohranilo lokalna izročila, ki so še dosti starejša in obsegajo prazgodovinski substrat,

feničansko-punske sestavine, sledove rimskega poganstva in krščanstva ter ostanke stare berberske religije. Nekateri stari kulturi so bili reinterpetirani v jeziku islama. To je vidno v tem, da so obredi *marabutov* potekali v kapelah, ki so bile drugačne od običajnih mošej, da so se tudi molitve razli-

kovale od onih v *koranu*, da so bila romanja usmerjena drugam in ne (le) v Meko. Beseda *marabut* (franc. *marabout*) pomeni "človek iz *ribata*" (*ribat* je bilo v času militantnega islama v 8. do 9. stoletju ime za obmejne trdnjave; od tod tudi ime mesta Rabat). V 10. stoletju je dobila beseda *marabut* pomen svetega moža, asketa, ki živi v samotni. H kultu takšnih svetnikov je prispeval še islamski misticizem, ki se je v 12. stoletju v obliki sufizma razširil z Vzhoda. Puščavniške askete so imenovali *wali* ("božji mož"), *salih* ("dober človek"), *sajjid* ("gospod") ali *šaihb* ("poglarar"); od Alaha naj bi dobili poseben blagoslov ali milost, imenovano *baraka*, s tem pa tudi čudodelno moč. Ukvarjali so se s prakticiranjem magije, astrologije, alkimije ipd.

Do 14. stoletja so se ti mistiki delno že spremenili v preroke; postali so politični dejavnik in so veljali za duhovne voditelje posameznih berberskih plemen. Bivališča takšnih svetnikov so po njihovi smrti postala kulturna mesta in kraji vsakoletnih romanj. Svetnikovo izročilo je čuvala in prenašala skupina njegovih naslednikov (nasledstveno svetništvo). Takšna središča so bile oaze miru in reda na podeželju; kraji trgovanja, srečevanja različnih etničnih skupin, poučevanja ipd. Povezovala so Arabce z Berberi, živinorejske nomade s kmeti, revne sloje z bogatimi, imela so skratka družbeno regulativni značaj. Ernest Gellner je v svoji znameniti študiji *Saints of the Atlas* (London 1969) pokazal, kako so svetniške postojanke nastajale na mejnih območjih med plemeni in med goratim in ravninskim svetom.

Pri raziskovanju nastanka in funkcije "svetih krajev" je torej treba izhajati tako iz "predlogičnega" nivoja (upoštevanje vloge sanj, magičnih praktik, misterijev ipd.) kot tudi iz "racionalnega" mišljenja. Kot smo se sami prepričali, ortodoksní islam ni naklonjen takšnim "ljudskim" oblikam pobožnosti, zato pa imajo toliko večjo podporo na berberskem podeželju in v revnih mestnih četrtih. *Marabuti* imajo še vedno pomembno obredno in terapevtsko funkcijo. Zdravljenje bolnikov, zlasti tistih z mentalnimi boleznimi, poteka na individualnem/fiziološkem in na družbenem/kulturnem področju. Prek *marabuta* se stabilizira naravni red stvari, in to deluje povezovalno na psihično strukturo posameznikov in skupin. *Marabut* je lahko tudi zatočišče pred kulturnim šokom, pred ogrožujočimi spremembami v tradicionalni kulturi.

V zvezi z *marabuti* so se izoblikovale religiozne bratovščine. Te prirejajo obrede, katerih sestavine so poleg molitev pogosto ples in petje, ponekod tudi bičanje ali druge oblike samomučenja. Ob *marabutih* so običajna žrtvovanja živali (perutnine, drobnice, goveda). Meso na kraju samem pripravijo in z njim postrežejo članom vaše skupnosti. Bolniki se mažejo s krvjo žrtvene živali ali pojedjo košček njenega mesa. Njihov neposreden stik s "svetim" je namreč nevaren, zato se z njim povežejo prek krvne žrtve. Svetišče obkrožajo v smeri, nasprotni urinemu kazalcu: ponekod sedemkrat, v Tamtatuštu (Sidi Abderrahman) pa npr. vodijo nevesto na konju trikrat okoli stavbe.

Marabuti so največkrat vezani na grobove asketskih modrecev, od katerih so nekateri zgodovinske osebnosti, drugi pa v celoti pripadajo svetu legend in fantastičnih predstav. V čaščenju posameznih *marabutov* so vidni tudi sledovi predislamskih kultov dreves, skal, izvirov in podzemskih votlin. Značilno je, da so številne svete kraje obiskovali maroški muslimani in judje. Po štetju, opravljenem pred

letom 1948, je bilo v Maroku 6.850.485 prebivalcev, od tega 186.849 judovske vere. Kasneje se je število judovskih vernikov zaradi izseljevanja bistveno zmanjšalo.

V času ekskurzije, marca 1998, smo si ogledali različne tipe *marabutov*:

- Moulay Bousselham južno od obalnega kraja Larache, mavzolej kupolastega tipa s počivališčem (celicami) za romarje;

-Sidi Bou Smara, v *medini* Casablance, banjanovo drevo, v katerega verniki zabijajo žeblje;

-Sidi Abderrahman, zahodno od Casablance, svetišče, sezidano na skali v morju;

-Sidi Abdelkader, Tioute, južno od Taroudanta, mavzolej s "svetim" drevsom;

-*Zaouia* (samostan) bratovščine Naciri iz 17. stoletja, Tamegroute, južno od Zagore, primer samostana, ki je nastal ob *marabutu*;

-Sidi Abderrahman, Tamtatušt, mavzolej brez kupole;

-Sidi Mohamed, kanjon Todre, mavzolej s kupolo ob potoku;

-Mul Džebel El Akhdar, na robu mesta Sefrou, podzemska votlina, kamor so romali muslimani in judje in molili za rodovitnost žensk, za dež ipd.

Med bivanjem v Tamtatuštu smo ugotovili, da je še živo verovanje v duhove gorá (v zvezi z nabiranjem kuriva) ali v božanstvo reke (nevesta stresa vanjo različne sadeže). V kanjonu Todre raste sveto drevo: če bi kdo zasekal v njegovo deblo, bi po prepričanju domačinov iz lesa pritekla kri. V oazi Azlag pri Tinerhirju smo videli ribnik s svetimi ribami, ki jih ženske hranijo, da bi si pridobile plodnost.

Ali lahko *marabuti* in *zaouije* v današnjem času ohranijo svojo staro vlogo ali najdejo novo funkcijo? Že doslej so morali prenašati kritike pravovernih muslimanov, da sektašijo, siromašijo svoje pristaše duhovno, moralno in ekonomsko. Ali se sodobne versko-politične ideje še lahko ujamejo v sozvočje z *marabuti*? Ali bo obojestranski interes po utrjevanju družbenih vezi dovolj močan? Ali pa bo Maroko polagoma izgubil pomemben delček svoje kulturne identitete?

PRIPOROČLJIVA LITERATURA

- Abdallah Laroui 1993, *Esquisses historiques*. (Casablanca): Centre Culturel Arabe. (Poglavje *L'Islam en Afrique du nord*.)
- Edward Westermarck 1926, *Ritual and Belief in Morocco*. Vol. 1-2. London: Macmillan.
- L. Voinot 1948, *Pelerinages judéo-musulmans du Maroc*. Paris: Institut des hautes études marocaines. Notes & documents 4.
- Clifford Geertz 1968, *Islam Observed: Religious Development in Morocco and Indonesia*. New Haven: Yale Univ. Press.
- Dale F. Eickelman 1976, *Moroccan Islam. Tradition and Society in a Pilgrimage Center*. Austin and London: Univ. of Texas Press. (Modern Middle East Series, No. 1.)
- Vincent Crapanzano 1981, *The Hamadsha. A Study in Moroccan Ethnopsychiatry*. Berkeley - Los Angeles, London: Univ. of California Press.